

València, bressol dels escacs moderns

Autor: Manel Capdevila

Data de publicació: 01-05-2010

El primer llibre de la Història on es presenta el naixement dels escacs moderns que encara es conserva és el "Repetición de amores y arte de ajedrez" del jueu convers salmantí Luis Ramírez de Lucena, de qui Fernando de Rojas va inspirar-se per a fer el personatge de "Calixto" a la "Celestina". Aquest llibre, que actualment té el valor de ser el més antic conservat, va ésser publicat a Salamanca a l'any 1497, però d'ençà alguns anys hi ha hagut dues troballes com el llibre "Scachs d'amor" dels poetes valencians Bernat Fenollar, Francesch Castellví i Narcís Vinyoles, al que per primera vegada una partida amb dama, alfil i enroc moderns és transcrita, malauradament el llibre es va perdre a la guerra civil espanyola, però ha quedat ben conservat a fotografies que l'han immortalitzat, és una llàstima la seua desaparició, perquè ha estat datat a l'any 1475 i per tant la partida moderna més antiga del món.

Però la troballa més important als últims anys ha estat el podríem anomenar genoma del llibre dels llibres dels escacs moderns, que ha estat i es datat en nombrosíssims escrits medievals i va estar publicat a València l'any 1495, dos anys abans del de Lucena, i el que és més xocant, escrit íntegrament, tot i que només es conserva una molt xicoteta part, en català o valencià, va veure la llum a la impremta de Lope de Roca Alemany i Pere Trincer, el seu autor és Francesch Vicent, veí de Sogorb i té per títol "Llibre dels jochs partits dels schachs en nombre de cent".

Francesch va ser professor d'escacs de Lucrecia Borja, i exiliat per la seua condició de jueu al 1506 perseguit per la inquisició. La seua implicació amb la família Borja, i el fill d'Alexandre VI que va establir la capital de la Romanya a Césena, és el motiu de que un dels exemplars del incunable es pense actualment que és a la biblioteca d'aquesta ciutat; hi ha constància de l'existència de tres exemplars, un es va perdre a la guerra contra França i era al monestir de Montserrat i un altre va ser comprat per un personatge desconegut americà.

El llibre de Lucena és pràcticament provat que era el més antic de Francesch, al que se li havia afegit un darrer problema nou als cent que hi contenia, com era el costum de l'època.

Se sap que el impressor alemany Hutz va estar en contacte amb Francesch Vicent i Lucena en la confecció del llibre valencià. El de Damiano de qui alguns diuen que era el mateix Francesch va ser un llibre oportunista i molt poc anomenat i alhora coetani de llibres d'escacs medievals, pel que la seua autenticitat és dubtosa a no ser Damiano un pseudònim del Francesch com apunta Dagoberto Markl, doncs era Damiano metge com també ho va ser el seu veritable autor.

Va ser a la València dels Borja, de la Corona Catalano-aragonesa amb la unió amb Castella i el predomini d'Isabel sobre un Ferran el catòlic afeblit, tot i el "Tanto monta, monta tanto Isabel como Fernando", on es paeix tota una idea de la importància de les dones, i d'aquesta dona que ha unit un mediterrani i esplendorós Regne de València amb la Castella miserable però adusta i forta que domina l'Atlàntic.

Cal pensar que aquest Regne de València emmarcat dins la Corona Aragonesa és al seu màxim esplendor, tot i la feblesa que hi resultaria anys més tard de la unió; hi llueixen totes les facetes humanes i socials, la militar, la literària, la religiosa, la política i com no, la dels jocs i amb ells els escacs.

Esperem que el llibre de Francesch Vicent tan anomenat i datat en tants llibres medievals pugui eixir a la vista de tothom, aquesta és la gran tasca dels historiadors valencians, ens ho devem, i ho aconseguirem, un incunable perdut és la més trista derrota de la cultura.

Un relat de Vicent Aduara i Rollan (27-09-2009)